

Jámborné Balog Tünde **ÁR ELLEN, FELFELÉ**

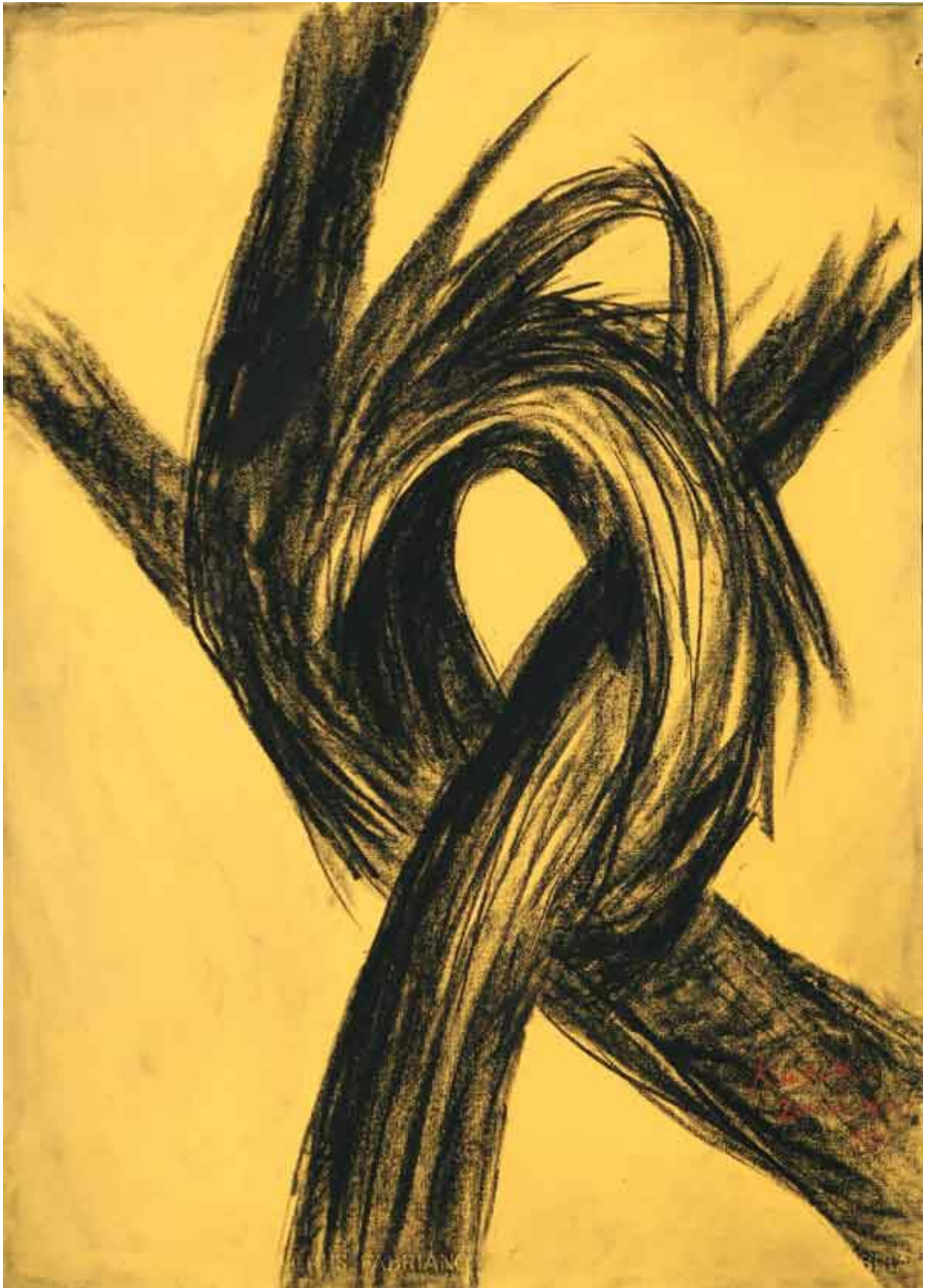
Kusztos Endre emlékére

*Már vártalak, mondta a szakadék mélyén üldögélő egykori Hokuszi – újabb nevén Gvakio Rojin, azaz a rajz vén bolondja – a fának csapódó autóból nagy ívben kivágódó emberkének, akit az ütközés ereje átrepített az út menti korláton, és a kövek közötti vastag mohaágyra ejtett. Molyrágta, rosszul szabott fekete öltönyében – éppen hatvan éve csináltatta anyja a makfalvai szabósegéddel, akinek szavajárása, *készen van majszter úr, lehet bontani*, szállóige a Sóvidéktől a Maros-partig –, muharral teli, gubancos fehér szakállával, kalimpáló végtagjaival nevetésre ingerelte a horgászbótjával bibelődő mestert. Szíve szerint hahotázott volna, de ezúttal beérte egy kis kuncogással, és türelmesen várta, hogy az égből pottyant vendég nagyokat nyögve feltápáskodjon fektéből, végigtapogassa magát, nem tört-e el valamije, és fintorogva meghúzza az elvásott kimonó ráncai közül feléje nyújtott szakés palackot, amelyben már sokat vesztett ízéből és zamatából az ital, de annyi alkohol maradt benne, hogy magához térítse. A jövevény inkább hasonlított kóbor erdei szellemhez, mint emberi lényhez, mohón nyelte a rizspálinkát, és ahogy kezdett visszatérni belé a lélek, káprázó szemmel vette számba az ismeretlen tájat: a szikláról sziklára lépcsőzetesen zuhogó vízesést; a patakából felugráló, majd csobbanva visszaeső, fémesen fénylő halakat, amint újra és újra megkísérik a feljutást a szeszélyes formájú kövek között rejtőző forráshoz, *tébolyult ötlet, ár ellen úszni, felfelé!*, és a görbetörzsű, szélcsupálta fenyőt, amelynek szétterülő koronája éppoly ritkás volt, mint az alatta gubbasztó fogatlan mosolyú vénség tüskés haja tar koponyájának hátsó részén.*

A szakadékot, ahová Jenő bácsi zuhant, meredek kőfalak határolták. Fent, magasan az ég keskeny sávja úszott a mélyben csordogáló patak tükörképeként. Nem lett volna meglepő, ha ott is halak ficánkolnak, de csak egy koronás daru lengett lassan, eltűnve, majd újra felbukkanva, mintha cikcakkban repülne, holott valójában a hasadék kanyargott zegzugosan, a madár röpte nyílegyenesen vezetett ismeretlen célja felé.

nagy volt a ribillió

Messze innen, az úton, ahol a szerencsétlenség történt, nagy volt a ribillió; rendőrautó, mentők, tűzoltók szírénáztak, kiszabadították a ripityára tört kocsis utasait – nem tudni, hogyan úszták meg, de a hajuk szála sem görbült, az ijedségen kívül más bajuk nem esett –, és az egyenruhások elvezették a baleset okozóját, a mellékútról vaktában kihajtó, részegen gajdoló sofőrt, aki fel sem fogta, mi történt; a feltorlódott kocsisor vége beért a városba, kiabálás, dudálás, fékcsikorgás törte szilánkokra a táj csendjét. Fél óra is eltelt, mire a magukhoz tért útitársak – a tévések voltak és Hanna – észrevették az ünnepektől hiányát. Nem ijedtek meg az eltűnésétől, Jenő bácsi már csak ilyen volt, alighanem elbódorgott a várakozó autók között, vagy betévedt a patakpart fűzfái közé, lehet, rajzol valahol a füzetébe, mondták, és a rendőrökkel együtt keresésére indultak, de nem találtak rá, pedig ott kellett lennie valahol a közelben, többen látták, amint a leszakadt ajtóval kirepült az autóból nagy, egész íves mappájával együtt, amely nélkül soha nem tett egy lépést sem. Szemtanúk szerint a mappa szétesett, kizuhant belőle a művész szénfoltos rajztáblája, és finom, fehér rajzpapírok tucatjai szállodostak fölötte a levegőben széles karimájú, lapos, fekete kalapja körül. *Akár egy Chagall festmény, jegyezte meg valaki, soha nem láttam ilyen furcsát.*

Az összegömbült ajtó ott hevert az út melletti hóborította fűben, de a festőnek és mappájának nyoma veszett összes tartozékával együtt, egy árva papírfecni sem maradt utána. Kuttyákat is hoztak, körülszimatoltatták velük az autóröncsöt, és úgy látszott, szagot fogtak, mert csaholva eliramodtak, de a rét túloldalát szegélyező rőt nádasnál

megtorpantak, majd szétszaladtak a szélrózsa minden irányába.

Bár a művész – akiért most tűvé tették az út menti lapályt, összetaposva a szűz havat, feldúlva a ligeteket és felzavarva a nádas vadkacsáit – még nem töltötte be kilencvenedik évét, néhány héttel születésnapja előtt, ezen a fagyos februári napon nyitották meg jubileumi tárlatát, és adták át a kitüntetést, mert az illetékes főember most ért rá a köszöntésére.

fájdalomtól kicsavarodó füzek

Rengetegen tolongtak a megnyitón, sokan az utcára szorultak, nem fértek be a termekbe, ahol a falakon körben őrt álltak Jenő bácsi nagy szénrajzain a fák. Bánattól földig roskadó, fájdalomtól kicsavarodó, derékban megtört, kiégett, lecsupasztott füzek, agyoncsonkolt akácok, földből kiforduló gyökerek, égbe fúródó ágak, egymásba kapaszkodó törzsek, fatorzók és fakorpuszok egy sosemvolt írás kalligrafikus jeleivé egyszerűsödve rótták jajongásukat a falakra, és nézői saját sorsukra ismertek bennük. *Ha az emberek hallgatnak, megszólalnak a fák*, írták kritikusai. *Végtelen panaszfalnak* nevezték életművét, és aprólékosan elemezték művészetének szimbolikáját, feketéinek kifejező árnyalatait. A szén, amivel rajzol, magába szívja a színeket, elnyeli a szívárványt, elvontságuk dacára attól olyan elevenek a rajzai, magyarázták, a tatárarcú sóvidéki festő pedig – kutya-macska módra marakodtak már ötven éve – belesápadt az irigységbe kiállított művei láttán, a sárga földig leitta magát, és napokig nem vett ecsetet a kezébe.

Te még mindig a fáknál tartasz? Hihetetlen!, szólította meg a tumultusban Jenő bácsit egy hozzá hasonlóan rozoga öregember, valaha délceg és sikeres évfolyamtársa a főiskolai időkből, akiről az a hír járta, hogy egy műkereskedő megbízásából sorozatban fest havas tájképeket őzekkel és félmeztelen cigánylányokat. *Igen, a fáknál, még mindig a fáknál, és ott is maradok*, válaszolta lappangó mosollyal horpadásokkal teli arcán Jenő bácsi, türelmesen elmagyarázva, hogy csak most, a kilencvenedik évébe lépve kezdi megismerni őket igazán, és ha megéri a kilencvenötöt, talán sikerül kifürkészni legtöbb titkukat. Valójában százat gondolt, annyit szánt magának, és erre meg is volt az esélye – az anyja százegy évet élt –, de babonából nem mondta ki, a gyerekkori hiedelmek mélyen beivódtak tudatába; ha könyökét beverte az ajtófélfába, már készült a váratlan vendég fogadására, és ha fonákul vette föl hosszú alsógyátját, a világért ki nem fordította volna, *hogyisne, oda lenne a szerencsém*, mondta, egy előtte átszaladó fekete macska pedig elrontotta az egész napját. Hitt a jóslatokban, az álmokban, az előjelekben, és borzongva beszélt szerencsétlenségekről, amelyek pályatársait, rokonait érték, újra és újra visszatért szegény Nagy Paliék tragédiájára; festőbarátja autóbalesetben halt szörnyet feleségével együtt, nem messze a helytől, ahová találkozóra igyekeztek. Jenő bácsit egész életében kísértette a tragédia emléke, én magam is vagy tucatszor hallottam tőle az iszonyú részletességgel kiszínezett történetet, amit mindig olyan átéléssel adott elő, hogy lúdbőrözött tőle a hátam, és rendszerint avval fejezte be, hogy rá is ilyen vég vár, neki is ez a végzete. Nem is ült autóba, ha tehette, inkább vonaton utazott vagy gyalog járt, a születésnapjára is hosszan kellett kapacitálni, mire kötélnek állt.

Alacsony, véznának tűnő emberke volt, de szíjas és erős, mint a havasok gyalogfenyői. Odavaló is volt, az égboltot pilléreként hordozó sziklacsúcsok birodalmába, onnan jött el nyaranta hozzánk, a síkvidék déli peremén, a semmi szélén egyensúlyozó, feltöltött holtágak, földalatti iszapfolyások, porrá omolt középkori faluk és elfeledett temetők ágyából kinőtt városkába, melynek főterén virágpompában terpeszkednek a fényes múlt monumentális középületei, szélső, vertfalú házai alá azonban bekúsznak az ártéri fák, gyökereik körbefonják az alapokat, kihajtanak az elhagyott portákon, felkúsznak a gazdátlan házak erkélyére, befutják a pusztuló polgárházakat, és mint a vezetékeken, áramlanak rajtuk az üzenetek a város szívéig. Ezekben a titkos utakon érkezett a hívás, amely arra készítette Jenő bácsit, hogy ne jódttól barna, meleg vizű gyógyfürdőben múlassa az időt a többi festővel a bikinis lányokat lesve, hanem minden áldott nap hajnalán nekivágjon a hosszú útnak, ki az örvénylő folyóhoz, amely nálunk tör ki a hegyek közül a lapályra, és megkeresse azt az ártéri fát, amelybe belelátja a görcsös ujjával hálóját húzó halászt, az Eurüdikét sirató Orfeuszt, a semmi fölött feszülő hidat, a támadni készülő vadkant, egy prófétát vagy a kereszten vonagló Krisztust és a kettétört sorsokat, melyekből annyi van ezen a huzatos tájon, mint sehhol másutt a világon.

Egyenletes, se nem gyors, se nem lassú léptekkel haladt nehéz mappájával és foszló sarkú kis vulkánfíber

táskájával – ilyenekkel járt nagyapám is a nyomdába, ő az ebédjét vitte benne –, amelyben a különböző vastagságú és minőségű szénrudak dobozai mellett pasztellkréták lapultak megannyi változatban: vasporszínbe, éjkekbe, bíbor- és gyászfeketébe hajló árnyalatokban, melyek telítettebbé tették szénfestményeinek tónusait. És persze vele volt a két világháború harctereit megjárt, ütött-kopott katonakulacs – családi ereklye a gellert kapott golyó nyomával –, megtöltve azzal a fáintos vörösborral, amit egy öregedő állatorvos hordott demizsonszámba a Kárpát-medence távoli tájairól idesereglő festőknek. Nagyszívű mecénás és jó emberismerő volt, kivált a művészfélék lelkéhez értett nagyon – talán éppen az állatokkal való foglalkozás miatt –, és tudta, hogy az alkotás feszültségét oldani kell valamivel, amire a vörösbőr a kisüsti pálinkánál is alkalmasabb: nem elzsibbasztja az elmét, hanem éberré teszi, Jenő bácsi tapasztalata szerint élesíti a látást és lágyítja a szívet.

folytatta a rajzolást

Állványt, összecsukható széket nem hordott magával, inas testét használta baknak. Jobb lábát egy kidőlt fatörzsre támasztotta, térdére állított rajztábláját baljával tartotta a megfelelő szögben, és a rajzolás hevében dereka elzsibbadt, lába görcsöt kapott, lábujjai belesüppedtek az agyagos talajba, bőrét barnára égette a nap, olyanná cserzették a vad, déli szél rohamai, mint a fűzfák repedezett kérge, csak a harangszó ébresztette rá az idő múlására, s hogy innia kell egy kortyot a borból, ami még őrzött valamit a hűtőszekrény hűvösségéből, aztán folytatta a rajzolást, újra és újra nekifutva a témának, mígnem elkészült az utolsó, letisztult változat, immár esetleges részletek nélkül: a forma lelke hagyta ott lenyomatát a fehér papíron, látszólag könnyedén lebegve, valójában súlyosan és végérvényesen.

Né, mán, manó!, vihogtak a töltésoldalban füvező kamaszok, a vadkenderből csavart spangli gomolygó füstjén át látomásaik részének véve alakját a kígyózó álomlények között. Kavicssal, göröngyökkel dobálták, de nem törődött velük, ám amikor egy kődarab végigszántott a rajzpapíron, akkor dühödött fel, és megkergette őket a lába mellől felkapott husággal.

Máskülönben, ha nem zavarták, órákig állt mozdulatlanul, csak haja és szakálla nőtt közben észrevétlenül, mint a holtaké a föld alatt, és vérerekkel behálózott szemgolyója mozgott a táblára tűzött papír és az előtte csavarodó odvas fűz között: föl-le, föl-le, és jobb keze járt az ujjai közé fogott széndarabkával, ami ha elkopott, nem vett elő helyette mindjárt másikat, sajgó ujjbegyével simogatta papírra a finom tónusokat, amelyek lágyak lettek, mint a lelkét megülő bánat.

A madarak megszokták jelenlétét, rászálltak csontos vállára, rajztáblát tartó kézfejére, hosszú hajába vörösbegy költözött, napokig visszajárt hajlékát építgetni, de mielőtt lerakhatta volna tojásait, megérkezett Hanna, és a maga szelíden erőszakos módján megszabadította barátját a fűszálakból és tollpihékből összerótt fészektől, hiába rimánkodott, *mit mondok majd reggel, ha jön a kicsi madár?* Hanna manikűrörlőjével megstuccolta az ősz bozontot is a fején, azután volt hajlandó végignézni a mappából előkerülő rajzokat, hogy kiválasszák a legjobbakat. Stílusosan hervadó vénkisasszony volt, divatjamúlt, mint nagyanyáink fehérneműs szekrényének aszúrozott ingei, pókhálós bőrből levendulaszappan illata áradt. Kiváltságos helye volt a festő barátnői között, művészettörténettel foglalkozott a főváros legnagyobb képtárában, és hozzáértése bőven pótolta hiányzó domborulatait.

Minden évben meglátogatta Jenő bácsit a dél-alföldi városka nyári művésztelepén, amit Gicával, valamikori tanítványommal vezetünk. A második emeleti vendégszobát adtuk Hannának a háború előtt fényűzően elegáns, de a szocializmus évtizedeiben kollégiumnak, irodaháznak turistaszállásnak használt, lepusztult bankpalotában, amelynek összenyíló, teremnyi szobáiban többnyire kettesével laktak a festők, így mindent tudtak egymásról, senkinek nem lehettek titkai a többiek előtt. Tudták, ki horkol, ki csikorgatja álmában a fogait; tudtak Zöld Péter alkalmi barátnőjéről, aki nem viselt semmit a ruhája alatt a sörfesztivál utáni hajnalon, és hatására Zöld Péter megfestette élete legjobb műveit; tudták, kihez nyitott be és kivel töltött el egy viharos éjszakát a Király felesége, mert zárva találta férjével közös szobájuk ajtaját; s hogy kik engedték át műteremnek használt kamrájukat a fiatalságát szakállával kompenzáló Prófétának és gimnazista szerelmének, és bár az öreg művészt valamennyien tisztelték, ez nem akadályozta meg őket, hogy mulassanak bogarain. Szobatársa, a Próféta alvást tettetve

pukkadozott a takaró alatt, a többiek meg a résnyire nyitott ajtók mögül lesték, hogy oson fel – egy szál hervadt rózsát szorongatva – a sötét lépcsőházban Jenő bácsi a *pesti nőhöz*, akivel mások előtt magázták egymást, a *látszat végett*, magyarázkodott pislogva a Prófétának, *tudod fiam, milyenek a nők...*

Hát igen, a nők. Meglepő volt, mennyire ragaszkodtak hozzá, alig tudott szabadulni tőlük. A fiatalabbak tanítványnak ajánlkoztak; természetes, középkorú szomszédasszonyok főztek-mostak rá; vidéki kultúrházak igazgatónői ajnározták. A sokat tapasztalt sóvidéki festő szerint – a Duna-deltát is megjárta a forradalom után, és jól ismerte az emberi esendőséget – a pénzére pályáztak, úgy tudták, hogy a nyugdíjából él, a rajzaival keresett pénzt harisnyába kötve tartja a láda fiában vagy a szalmazsákja alatt, mert otthon azon aludt, az anyja szőtte, három szélből összevarrt kendervászon lepedővel letakart *duszán* – alatta diólevelekkel a bolhák ellen –, és heherészve nevetgélt látogatóba jött barátnői panaszán, hogy kidörzsölte finomabb gyolcsokhoz szokott hátsójukat a durva szőttes. Pénzt azonban nem találtak, ha keresgéltek is az asszonyok, és hiába törtek be ismeretlen gazemberek áradásuktól rogyadozó sóvidéki házába vagy városi műtermébe, hiába forgatták fel ágyát, borogatták ki a szuszékot a kamarában, a lopók sem leltek egy krajcárt sem, de *hálístennek a kertet felásták valami kincsek után, nekem már csak belé kellett rakni a pityókát*, örvendezett a festő, és összecsomagolta szétdobált rajzait, hogy biztonságosabb helyre menekítse őket.

Jó huzatod van, rázta meg odalent a szakadék mélyén a kiürült palackot a ferde szemével rövidlátóan hunyorgó egykori Hokusai, utolsó nevén Gvakio Rojin, a rajz vén bolondja – hát még ha ízlett volna, csúszott ki Jenő bácsi

száján, és csak udvariasságból nem mondta ki, hogy otthon az ilyen italt lóhúgyhoz hasonlítják a sóvidéki legények. Keze fejével kétfelé törölte szakétól lucskos szakállát, megfeketedett gyökéruijaival kigereblyézte hajából és szakállából a tüskés ágakat, és óvatosan újtára engedte az ősz szálak közé gabalyodott, nyakát csiklándó szöcskét. Kicsit szédelegve a huppanástól felszedte szétszóródott papírjait a kövek közül, és keresni kezdte mappáját, külön rekeszében azzal a tucatnyi rajzzal, a legjobbakkal, amelyeket Hanna segítségével válogatott ki utolsó találkozásukkor. *Ezekben van a halhatatlansága, Jenő*, mondta akkor a nő fátyolos hangon, egyszerre érezve magát Püthiának valamint múzsának, és óvatosan végigcírógatta a lapokat valaha szép kezével, melyet májfoltosra festett a kor, *ha csak ennyit alkotott volna egész életében, ez is elegendő belépő lenne a Parnasszusra*.

A rajz vén bolondjának ezalatt sikerült horogra húzni az ellenkező gilisztát, amivel idáig bíbelődött, megsuhogtatta horgászbotját, bevetette a csalit a patak vizébe, kitámasztotta a készséget, és félbeszakította az emlékek áradását, amelyek annyira lekötötték Jenő bácsit, hogy arról is megfeledkezett, mit is keres valójában. *Megnézhetném a rajzaidat? Jártak erre ismerőseid korábban, beszéltek rólad*, és kíváncsivá tettek művészetedre, szólalt meg, és lehajolt, hogy felemelje a lába előtt heverő mappát. *Ne keresd tovább, itt vannak a munkáid, nézd*, de meg se bírta mozdítani. *A nemjóját, mi van ebben, hogy ilyen fene nehéz?*, kérdezte (valószínűleg nem pontosan ezekkel a szavakkal, de a veleje ez lehetett annak, amit kérdezett), és Jenő bácsi, visszatérve a révületből, egyetlen szóval válaszolt.

el ne maszatolódjanak

A sorsunk, mondta, és kioldva a mappát összetartó madzagokat, óvatosan elővette a belső rekeszbe helyezett rajzokat, mind a tizenkettőt, közöttük zizegő selyempapírral, hogy el ne maszatolódjanak, és amíg sorban lerakta a lapokat a hullámosra gereblyézett, tengert imitáló homokra, érezte, hogy reszket a térde és összeszorul a gyomra, mint növendékkorában terítéskor az akadémián, a negyedévenkénti osztályozások idején, mert bár bódult volt a fogadáson ivott pezsgőtől, a zuhanástól és a két évszázad alatt megpimpósodott szakétól, nagyon jól tudta, kivel áll szemben, és noha nemigen volt kétsége saját munkásságának jelentősége felől, ennek a kopott vászonkimonót viselő, mezítlábas vénembernek a véleményétől – akire az első korty után ráismert – erősen tartott.

Az egykori Hokuszi mögött hatalmas had gyülekezett: rajzok és fametszetek tízezrei, a Fuji szépséges látképei, a hidak sorozata, a lenyűgöző kanagawai hullám, a halász polippal szerelmeskedő felesége, a ködös tájakba beleolvadó, velük eggyé váló halászok és vándorok, gésák és kurtizánok, szalmakalapos teherhordók, földművesek, kereskedők, hajósok, madarak, a varjak havas ágakon, a hold és a tigris, a barna íriszek, halak, virágok, gyíkok, bogarak sokasága, a világmindenség és a lét ezernyi jelensége egymás hegyén-hátán, nem válogatva, nem méricskélve, egy király, egy cigány – ahogy jön egyik a másik után.

Mögötte viszont nem volt más, csak néhány ár sodorta uszadékfa és az összeroncsolt, megnyomorított, villámsújtott, kiégett fák elszenesedett erdeje.

Sokáig álltak egymással szemben, mint két hadvezér a csatatéren, egymást méregetve, és Jenő bácsi még soha nem érezte ennyire kiszolgáltatottnak és megalázottnak magát. Talán akkor sem, amikor bozognak, hazátlannak nevezték a saját szülőföldjén. Mit akar itt ezzel a tucatnyi pusztuló fatörzsszel, szemben a teremtés minden szépségével és gazdagságával, amit ez a másik felmutat?

A csend olyan hosszúra nyúlt, hogy a daru megállt, mintegy az égboltra szegezve felettük, és a vízesésen iszánkodó halak függve maradtak a levegőben; Jenő bácsi már a megfutamodáson gondolkodott, amikor a mester előrelépett, és két karját oldalához szorítva – amennyire fájós dereka engedte – szertartásosan meghajolt, majdnem olyan mélyen, ahogyan császára előtt hajlik meg egy japán, és bármilyen nehezére esett, néhány másodpercet kivárt, mielőtt felegyenesedett, és hangjára tovaszállt a daru, zuhogva megindult a vízesés és újra magasra dobálták izmos testüket a forrást kereső pontyok, a koik.

Igazat beszéltek az előtted járók, te behatoltál a dolgok misztériumába, és megközelítetted a csodálatos tökéletességet, amire én is vágytam. Egyetlen különbség van csupán közöttünk: az én tanítóm a szem volt, a tiéd a szív, de egyformán a rajz vén bolondjai vagyunk, mondta ünnepélyesen, de mielőtt Jenő bácsi megköszönhette volna a megtiszteltetést, csobbanás hallatszott a patak felől, és a mester visszalépett a vízhez, bocsáss meg, kapásom van, mondta, és egyetlen rántással partra vetette a jókora halat, amelyik csak színében különbözött a vízesés alatt tülekedőktől. Épp úgy csapkodott a farkával, mint azok, de nem sokáig. Alig rándult egyet-kettőt, miután a rajz vén bolondja egy kővel tarkón ütötte, aztán nem mozdult többet.

Éhes lehetsz ennyi tortúra után, állapította meg az egykori Hokusjai Jenő bácsira nézve, aki még mindig némán állt rajzai mellett a varrások mentén foszladozó esküvői ruhájában, mintha fáit egyike lenne. Tűz rakni?, kérdezte, segíthetnél, és gyakorlott mozdulatokkal pucolni kezdte a zsákmányt.

A szakadék pereme fölött pirulni kezdett az ég, és mire rózsaszínből haragos vörösre váltott, a hal megsült a parázson. *Sohasem ettem jobbat, mondta Jenő bácsi, és komolyan gondolta, kivált hogy kortyoltak hozzá az állatorvos borából, mert a bádognakulacs is előkerült. Meg kell hagyni, ez jobb, mint az én szakém, állapította meg tárgyilagosan az egykori Hokusjai, és hunyorogva hozzátette, itt maradhatnál velem, jól ellennénk egymással, szép ez a hely, a tücskök nekünk ciripelnek, és nézd, hogy világít a telehold lámpása is, de Jenő bácsi ekkor már az igazak álmát aludta, elnyúlva a mohapárnán a nagy lapos kövek között, tucatnyi rajzát mellére szorítva, és álmában a hazafelé vezető utat kereste.*

akik repülni látták

A kutatók csapata hajnalban talált rá a szakadékra. Túl a behavazott réten, túl a jeges szélben zörgő nádason, a hegyek lábánál húzódott a meglepően enyhe klímájú szűk hasadék, eddig senki sem tudta, hogy ott van patakostul, zuhatagostul, egyetlen térképen sem jelölték. Megtalálták a táskát és a mappát, benne a rajztáblát, a tiszta engrélapokat – a tanúk, akik repülni látták őket, minden biztonnyal képzelődtek a sokk hatására, írták a jegyzőkönyvbe –, de a rajzok, melyekről az öreg festőt kísérő Hanna állította, hogy az ünnepség után együtt tették bele a mappa belső rekeszébe, nem voltak sehol, mint ahogy a kulacs is hiányzott, és a fénylő, pikkelyes halak is eltűntek a patakából. Talán mégis feljutottak a forráshoz a vízesésen, a tűz hamuját meg elfújta a szél.

Jenő bácsit sose találták meg. Hébe-hóba hírek kaptak lábra, hogy vadőrök, favágók, madárlesre járók láttak egy furcsa lényt, kis aszott öregembert, derékig érő, csimbókos hajjal, melléig érő ősz szakállal, mutatóujjával jeleket rajzolva a levegőbe botladozott a kiálló gyökerek között, de mire utolérték volna, eltűnt. Egyesek remetének vélték, mások erdei szellemnek vagy hajléktalannak.

Utoljára a két kamasz találkozott vele. Az ártéri ligetben a tisztáson állt, ahol egyszer rajzolni látták, és ott, a szemük láttára – még mielőtt meggyújtották volna a spanglit –, hiszitek, vagy nem, a vén manus fogta magát, és fűzfává változott.

kép | Kusztoz Endre művei, Banyó István fotói